

МАТЕРІАЛИ І ПУБЛІКАЦІЇ

УДК 821.161.2-95 : 792 І.Франко

ТЕАТРАЛЬНІ РЕЦЕНЗІЇ ІВАНА ФРАНКА В ГАЗЕТИ “KURJER LWOWSKI”

Уляна РОЙ

*Київський національний університет театру, кіно і телебачення
ім. І.Карпенка-Карого, кафедра театрознавства
01034 Київ, вул. Ярославів Вал, 40, тел.: 8 044 212 10 32*

Становлення професійної театральної критики в Україні пов'язане із діяльністю І. Франка. Протягом багатьох десятиліть письменник виявляв великий інтерес до театру як драматург і рецензент, театральний критик, історик і теоретик театального мистецтва. І. Франко перший по-науковому висвітлив історію українського театру від його джерел – народних звичаїв та обрядів – до XIX ст. Він підніс театрознавство до наукового рівня, узагальнивши досвід українського театального мистецтва, сформулював найважливіші принципи народного театру та започаткував професійну театральну критику.

Особливо цінними для нас є театральні-критичні статті Івана Франка, які виходили друком у щоденній польській газеті *Kurjer Lwowski*. Протягом десяти років (1887–1897) він написав для цієї газети понад 900 статей про політику, літературу, і, зокрема, про театр. У статтях “Руський театр”, “Руський театр у Галичині”, “Ворог народу”, “Кінець Содому” автор чітко формулює своє ставлення до театру та наголошує на його значенні для громадськості, розмірковує над виховною місією, яку виконує театр. Ці статті публікувалися на 2, 3 та 4 шпальтах, на наступних (5–6) була розміщена постійна рубрика “Teatr”, де друкувалися рецензії на вистави польського театру, та рубрика “Teatr ruski” – рецензії на вистави українського театру товариства “Руська Бесіда”. Рецензії з’являлися під час театральних сезонів мандрівного театру товариства “Руська Бесіда” у Львові. Обсяг цих рецензій різний – від короткої замітки чи анонсу до рецензії. Частина статей підписана Iwan Franko, Iw. Franko, Iw. F., I. F., проте більшість – без підпису. Спираючись на дослідження М. Мороза, який у статті “До питання атрибуції творів І. Франка в газеті *Kurjer Lwowski*” зазначає, що “в редакції газети І. Франко був референтом з українських справ і тільки він писав про це”, а крім того, “для всіх цих статей характерна глибока обізнаність з питанням”[2, 191], вважаємо, що усі тексти про вистави українського театру товариства “Руська Бесіда” насправді належать перу І. Франка, крім тих, де зазначено імена інших авторів або ж стоїть криптонім, який не належить І. Франку.

Порівнюючи два джерела: збірник “Іван Франко. Про театр і драматургію: Вибрані статті, рецензії та висловлювання” в упорядкованні М. Нечиталюка [3] та 50-томне зібрання творів Івана Франка”[4], бачимо, що по-перше, вони відрізняються кількістю вміщених рецензій, а по-друге, деякі статті, надруковані у збірнику, не вміщено у 50-томнику, і навпаки. М. Нечиталюк, через обмежений обсяг книги, вмістив у збірник [3] лише невелику частину театральні-критичних рецензій.

Здавалося б, що зібрання творів І. Франка [4], видане майже через 30 років після появи збірника, укладеного М. Нечиталюком [3], повинно містити усі попередньо опубліковані чи новознайдені рецензії та статті І. Франка. Проте з невідомих причин упорядники п'ятдесяти томника оминули чотири статті, які вже були у збірнику, і одну з шести рецензій, зазначених у Списку статей, рецензій і передмов Івана Франка, що не ввійшли в збірник [3]. Ось перелік статей, не надрукованих у п'ятдесяти томнику: “Шляхта ходачкова” Г. Цеглинського (№288; 16. X. 1888), “Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемівського (№299; 27. X. 1888), “Наталка Полтавка” І. Котляревського (№303; 31. X. 1888), “Павло Полуботок” Й. Барвінського (№306; 3. XI. 1888), “Пані млада з Боснії” Данила Млаки (№343; 11. XII. 1890). Проте, у п'ятдесяти томнику надруковано три статті, не згадані у збірнику, який упорядкував М. Нечиталюк, а саме: “Lena. Dramat w czterech aktach Mariana Jasińczyka” [чотирьохактна п'єса Мар'яна Ясеньчика] (№276; 4. X. 1888) – рецензія на виставу польської трупи м. Львова, “Венеціанський купець” В. Шекспіра (№37; 6. II. 1892), “Дай серцю волю...” М. Кропивницького і “Крути, та не перекручуй” П. Мирного (№307; 5. XI. 1893), а також перша частина рецензії на виставу за п'єсою М. Кропивницького “Пошились у дурні” (№ 81; 21. III. 1892), друга частина якої – на виставу “Сто тисяч” Карпенка-Карого надрукована у збірнику [3].

Досліджуючи театральні-критичні статті, що їх І. Франко пропонував у газеті *Kurjer Lwowski*, ми з'ясували, що збірник “Іван Франко. Про театр і драматургію: Вибрані статті, рецензії та висловлювання” в упорядкованні М. Нечиталюка містить двадцять сім рецензій із зазначеного періоду (крім того, ще 6 лише згадано) [3], а п'ятдесяти томник [4] – 30; у покажчику “Бібліографія творів І. Франка”, укладеному М. Морозом [1], зазначено 55 рецензій, з яких 22 не було перекладено (і не вміщено) у жодному збірнику, а в пізнішій (1983 р.), вище згаданій статті М. Мороза “До питання атрибуції...” [2], додано до переліку ще тридцять вісім назв статей І. Франка про театр (прем'єри, анонси, рецензії на вистави різних театральних труп), не згадані у жодній бібліографії.

Такі прогалини у дослідженні театральні-критичної спадщини Івана Франка переконують у необхідності переглянути ще раз докладніше періодичні видання, з якими співпрацював І. Франко і де розміщував свої статті. Також постає потреба ґрунтовно їх проаналізувати і зібрати усі рецензії й театрознавчі тексти в один збірник.

Публікацію “загублених” статей І. Франка починаємо власним перекладом одинадцяти рецензій із газети *Kurjer Lwowski*. Серед них є чотири, підписані криптонімом Kkk, авторство яких з'ясовано у праці Я. Шуста “Псевдоніми та криптоніми Івана Франка”: “Авторство криптоніму Kkk розкрито (правда, не категорично) самим Франком у статті-рецензії на п'єсу М. Л. Кропивницького “Дай серцю волю, заведе в неволю”, вміщеній в № 314 газети *Kurjer Lwowski* від 12 листопада 1889 року. Криптонім Kkk в цій статті тим більш був необхідний, що після третього арешту Франка в тому ж номері була двічі конфіскована його анонімна стаття “Також політика” (“Картопляна політика”), скерована проти політики австро-угорського уряду, що всіма засобами підтримував буржуазію і приречував на голод і злидні народні маси. Через два дні Франко під цим же криптонімом дав рецензію на п'єсу Карпенка-Карого “Наймичка”. Цікава також рецензія Kkk на п'єсу Г.Ф. Квітки-Основ'яненка “Шельменко-денщик”. Ще одна театральна рецензія Kkk є критичною статтею на безвартісну комедію Абрагамовича та Рутковського польською мовою “Чоловік з чемності” в перекладі західноукраїнського артиста Гриневецького, яка, незважаючи на свій низький рівень, подобалась невибагливій публіці. Крім того, про Франкове авторство статей, підписаних криптонімом Kkk, свідчать характерні риси Франкового публіцистичного стилю, а також улюблене прислів'я письменника: “Mein Liebchen, was willst du noch mehr?” (Моя любя, чого ти ще хочеш?) [5, 451].

Дві статті підписано Ів. Фр. та І. Ф., а п’ять інших опубліковано без підпису. Подані нижче у перекладі з польської театральні рецензії – лише початок публікації досі не перекладених польськомовних театральних статей Івана Франка.

1. Мороз М. Бібліографія творів І.Франка 1874-1964. – К., 1966.
2. Мороз М. До питання атрибуції творів І.Франка в газеті “Kurjer Lwowski” // Питання текстології творів І.Франка. – К., 1983. – с.188-217.
3. Франко І. Про театр і драматургію: Вибрані статті, рецензії та висловлювання / Упорядкував М.Ф. Нечиталюк. – К., 1957.
4. Франко І. Зібр.тв.: У 50 т. – К., 1976–1986
5. Шуст Я. Псевдоніми та криптоніми Івана Франка // Іван Франко: Статті і матеріали.– Львів, 1960. – 36.7.

**Театральні рецензії І.Франка
 (“Kurjer Lwowski”. 1888 – 1893; рубрика “Teatr [Teatr ruski]”),
які ще не були перекладені та друквані українською мовою**

1889, №86, від 27.03.

Przedstawienie jubileuszowe teatru ruskiego szczelnie zapełniło wczoraj salę “Frohsinnu” doborową publicznością ruską i polską. Przedstawienie rozpoczęło się pięknym wierszem okolicznościowym akademika A.Kolessy, oddeklamowanym przez samego autora (w stroju chłopskim) z prawdziwym zapalem. Następnie chór teatralny odczytał telegramy gratulacyjne od towarz[ystwa] wied[ęskiego] “Siecz”, krakowskiego “Akademiczna Hromada” od Rusinów z Białej itp., wszystkie te telegramy witano hucznymi oklaskami i okrzykami “Sławno”! Po odczytaniu telegramów wystąpiła na scenę delegacja artystów teatru lwowskiego złożona z pp. Zboińskiego, Skalskiego i Walewskiego i po wygłoszeniu serdecznej przemowy gratulacyjnej przez p. Zboińskiego, wręczyła dyrektorowi teatru ruskiego piękny upominek od artystów polskich. Przemowę p. Zboińskiego nagrodziła publiczność nieskończonymi oklaskami, poczem p. Biborowicz po rusku dziękował “reprezentantom pierwszej w Galicji sceny polskiej” za ten dowód uznania i koleżeństwa. Następnie odegrano “Marusię”, dramat wykrojony z powieści Kwitki przez Polaka Gołębiowskiego. Obrazem z żywych osób zakończyła się ta piękna uroczystość narodowa, po której w salach “Ruskiej Besidy” odbyła się uczta towarzyska.

Iw.Fr.

1889, №86, від 27.03

Ювілейна вистава руського театру щільно наповнила зал “Фрозін”* добірною українською і польською публікою. Вистава розпочалася гарним принагідним віршем академіка* О. Колесси*, його продекламував сам автор (в народному одязі), зі справжнім запалом. Опісля театральний хор прочитав телеграми з привітаннями від товариств: віден[ського] “Січ”*, краківського “Академічна громада”*, від русинів з Білої* і т.п., всі ці телеграми зустрічали гучними оплесками і вигуками “Славно!” Після прочитання телеграм на сцені виступила делегація, що складалася з артистів львівського театру: pp. Збоїнського*, Скальського* та Валецького*, і після сердечної привітальної промови, яку виголосив п. Збоїнський, вручила директорowi руського театру гарний подарунок на згадку від польських артистів. Промову п. Збоїнського публіка нагородила нескінченними оплесками, після чого пан Біберович* дякував по-руськомu “представникам першої в*

Галичині польської сцени” за цей доказ визнання і товариськості. Після цього відіграно “Марусю”, драму, яку викроїв з повісті Квітки поляк Голембйовський*. Живою картиною закінчилася ця гарна народна урочистість, після якої в залах “Руської Бесіди” відбувся товариський бенкет.*

Iw.Fr.

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1889, 27 березня, с.5, у рубриці “Teatr ruski”. Підпис Iw.Fr.

* “Фрозін” (по-німецьки “Frohsinn” – веселий настрої) – зал німецького однойменного освітнього товариства у Львові, що знаходився у готелі “Жорж”, в якому іноді виступала трупа українського мандрівного театру товариства “Руська Бесіда”.

* руський театр – український театр товариства “Руська Бесіда”.

* академік – тут у значенні студент університету.

* “Січ” – українське студентське товариство у Відні.

* “Академічна громада” – студентське товариство при Краківському університеті 1888-1895 рр.

* Біла – село, тепер у межах Тернополя. Очевидно, вітання надіслала родина Соломії Крушельницької, яка жила в цьому селі.

* О. Колесса, *Олександр* (1867–1945), український мовознавець, історик літератури, громадський та політичний діяч.

* Збоїнський, *Марцелій* (1846–1896) – польський актор, співак і режисер.

* Скальський, *Якуб* (1851–1895) – польський актор, співак і режисер.

* Валевський, *Валлек-Валевський Адольф Леопольд* (1852–1911) – польський драматичний актор, режисер, перекладач і театральний критик.

* Біберович, *Іван* (1854–1920) – український актор, режисер, організатор театральної справи.

* Квітка, *Квітка-Основ’яненко Григорій* (1778–1843), український письменник, драматург.

* Голембйовський, *Александр* – невідома особа; йому приписано інсценізацію повісті “Маруся” Г. Квітки-Основ’яненка (Пилипчук Р. Становлення українського професійного театру в Галичині (60-ті роки XIX ст.)// Просценіум, Львів. – 2003.- №1(5). – С.5.).

1889, №314, від 12.11.

W niedzielę d[nia] 10 b[ieżącego] m[iesiąca] przedstawiono w teatrze ruskim dramat znanego ukraińskiego artysty i autora M.Kropiwnickiego “Daj serciu wolu, zawede w newolu”. Treść tego dramatu podaliśmy obszernie już w roku zeszłym i dlatego obecnie ograniczymy się jedynie na kilku uwagach dotyczących samego przedstawienia. Było ono ze wszechmiar starannem. Uznanie należy się przedewszystkiem p. Janowiczowi w roli Iwana Prudkiego. Umiał on w grze swojej oddać ten humor ukraiński, jakim autor natchnął tę rolę. Gra jego w akcie czwartym była tak naturalną, pełną niekłamane go uczucia, a zarazem wesołości i werwy, że publiczność nie mogła się wstrzymać, by głośno wśród aktu nie wyrazić artyście swego zadowolenia. W roli głównego bohatera dramatu, Mykity wystąpił, jak i w przeszłym roku p. Steczyński, który też dobrze oddał całą namiętność tego rozpieszczonego, swawolnego i rozpustnego syna wiejskiego bogacza, który nagle spotyka dziewczynę nie poddającą się jego namowom i odstraszącą jego namiętną miłość. Chyba co do pierwszych dwóch aktów możnaby zrobić uwagę, że p. Steczyński nie dość dobitnie zaakceptował całą dumę i pychę Mykity i tę gwałtowną i iście tragiczną walkę, jaka następnie wywiązuje się między jego dumą, a namiętnością kochanka. Natomiast akty trzeci i piąty odegrane były doskonale, a słowa w akcie piątym: “Nie chcę, nie chcę modlić się do ciebie!” wywarły wstrząsające wrażenie.

Co się tyczy ról kobiecych, to przedewszystkiem podnieść należy grę pań Kernickiej i Osypowiczowej. Co do pani O[sypowiczowej] zaznaczyć musimy, że z niewiadomego nam powodu

dyrekcja daje jej role nie zupełnie odpowiednie jej talentowi. Rola cyganki Czipry w “Baronie cygańskim” lub też rola młodej wdowy w “Chto wynen” wypadły w grze tej artystki bardzo dobrze, lecz role dziewczęce, sceny zalecanek i miłośnych gruchań lub też swawolnych żartów są dla niej zupełnie nieodpowiednie.

Na pochwałę zasługuje wreszcie i chór, który bardzo poprawnie spiewał cudne pieśni ludowe wplecione w tekst dramatu, a w tej liczbie także znaną naszej publiczności pieśń “Zakuwała ta sywa zazula”, jedną z najpiękniejszych i najulubieńszych kompozycji ukraińskiego pisarza i kompozytora Niszczyńskiego.

Kkk

We wtorek d[nia] 12 b[ieżącego] m[iesiąca] będzie przedstawiony w teatrze ruskim “Gasparone”.

1889, №314, від 12.11.

В неділю, 10 числа поточного місяця (тобто – листопада. – У.Р.), у руському театрі показано п'єсу відомого українського митця і автора М.Кропивницького “Дай серцеві волю, заведе в неволю”. Зміст цієї драми ми подавали широко минулого року*, і тому зараз зосередимо увагу лише на зауваженнях щодо самої вистави, що була ретельно підготована.*

Насамперед визнання належить п. Яновичеві в ролі Івана Прудкого. Він зумів передати той український гумор, яким автор наповнив цю роль. У четвертому акті його гра була такою природною і сповненою щирих почуттів, а водночас веселоців та запалу, що глядачі не могли стриматися, аби голосно посеред дії не висловити артистові свого задоволення. В ролі головного героя драми, Микити, виступив, як і минулого року, п. Стечинський*, який теж добре передав усю пристрасть того розпещеного, свавільного і розпусного сина сільського багача, який раптом зустрічає дівчину, що не підкоряється його примхам і відкидає його палке кохання. До перших двох актів можна зробити зауваження, що п. Стечинський не досить переконливо акцентував усю зарозумілість та пиху Микити, і ту раптову й справді трагічну боротьбу, що виникає між його пихою і пристрастю коханця. Зате третій і п'ятий акти були зіграні досконало, а слова у п'ятому акті: “Не хочу, не хочу до тебе молитися!” – справді глибоко вразили.*

Щодо жіночих ролей, то найперше відзначити треба гру пань Керницької та Осиповичевої*. Щодо пані О[сиповичевої], мусимо зазначити, що з невідомих нам причин дирекція театру дає їй такі ролі, що не зовсім відповідають її талантові. Роль циганки Чіпри в “Циганському бароні”* чи роль молодої вдови в “Хто винен?”* зіграла ця артистка цілком добре, однак ролі дівчат, сцени залицяння і любовного воркування або ще також свавільних жартів їй зовсім не вдаються.*

На похвалу заслуговує також і хор, що дуже вміло співав чудові народні пісні, вплетені у текст п'єси, і в тому числі знану нашій публіці пісню “Закувала та сива зозуля” – одну з найулюблениших композицій українського письменника і композитора Ніщинського.*

Kkk

У вівторок 12 числа поточного місяця (тобто – листопад – У.Р.) буде показано в руському театрі “Гаспароне”.*

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1889, 12 листопада, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

* зміст цієї драми ми подавали широко минулого року – у газеті “Kurjer Lwowski”, 1888 р. № 281, від 09.X., була рецензія на виставу п'єси М. Кропивницького “Дай серцеві волю, заведе в неволю”.

Переклад надруковано у збірнику, який уклав М. Нечиталюк [2, с.189-190], у 50-томнику творів Ів. Франка [3, Т.27, с. 228-229] та вказаний у покажчиках, які уклав М. Мороз [1 і 2?]. У примірнику газети "Kurjer Lwowski", який ми опрацювали, підпису під статтею немає, проте М. Нечиталюк [2] подає підпис Ів. Franko, а М. Мороз не вказує.

* Кропивницький, *Марко* – (1840–1910) – український драматург, актор, режисер, композитор.

* Янович, *Степан* (справжнє прізвище – Курбас, 1861–1908) – український актор і режисер.

* Стечинський, *Андрій* (справжнє прізвище – Мужик, 1849–1896) – український актор, режисер і драматург.

* Керницька, *Домініка* (1860–1910) – польська та українська акторка, співачка.

* Осиповичева, *Антоніна* (дівооче прізвище – Скшиван, 1855–1926) – українська акторка, співачка (сопрано).

* "Циганський барон" (1885) – оперета австрійського композитора Йоганна Штрауса (1825–1899).

* "Хто винен?" – перша редакція драми "Безталанна" І. Тобілевича (Карпенка-Карого).

* Ніщинський, *Петро* (псевдонім Петро Байда, 1832–1896) – український композитор, поет-перекладач.

* "Гаспароне" (1884) – оперета австрійського композитора Карла Міллекера (1842–1899).

1889, №316, від 14.11.

Na wczorajsze (4-te) przedztawienie w teatrze ruskim zapowiedziany był "Gasparone". Z niewiadomych jednak powodów w ostatniej chwili zapowiedziano dramat Karpenki "Najemnica". Zdaje się też, że tylko tej okoliczności zawdzięczyć należy, iż najpiękniejszy utwór dramaturgii ukraińskiej odegrany był prawie przed pustymi ławkami.

Treść dramatu "Najemnica" znana jest czytelnikom naszym z przeszłorocznego przedstawienia. Akcja dramatyczna i tutaj, jak w "Kto winien", polega na wpływie sił postronnych, z nieubłaganym fatalizmem niszczących i demoralizujących życie włościństwa ukraińskiego. Jako takie siły wskazuje nam tu autor żydów, żołdatów i wreszcie swoich własnych zdzierców, chłopów zubożonych lichwą, z krzywdą współbraci.

W pierwszym akcie maluje nam autor życie rodziny żydowskiej pośród ukraińskiej wioski. Rodzina to zamożna, z pretensją na "cywilizację"; głowa rodziny obraża się na chłopą, który go nazwał żydem: "Jaki ja tobie żyd – woła on dumnie – ja hebrej, ja pan, ja nic nie robię, a ty zawsze brudny od pracy!". Synek jego – to "panicz Srul"; starszy syn ciągnie matkę do chaty, by tam dobrze wybiła najemnicę, "bo mamele ze swą gorącą krwią wstydzi się bić ją na ulicy". Niestety, role żydowskie w artystach teatru ruskiego nie znalazły szczęśliwych wykonawców i ogółem wypadły blade i szablonowo.

Główną rolę biednej najemnicy żydowskiej Charytyny, grała p. Wiśniowska, i trzeba przyznać, że zrozumiała ją dobrze, wystudjowała starannie i oddała bardzo dobrze. Typ cichy, pokorny swemu losowi, nieco melancholiczny odpowiada zupełnie talentowi pani Wiśniowskiej. Szczególnie umiała ona wywrzeć wielkie wrażenie przez kontrast gry w pierwszym akcie, gdzie występuje przygnębiona ciężką pracą i nieludzkiem obchodzeniem się z nią żydów, gdzie nawet, jak daleko sięgnie wspomnieniami, nic innego prócz takiejże niedoli nie widzi i w przyszłości również nic prócz biedy dopatrzeć nie może – a w akcie drugim, kiedy to wykupiona z rąk żydowskich przez bogatego lichwiarza wiejskiego, znajduje się naraz otoczona wygodą, oddycha swobodnie i zarazem boi się tego niezwykłego szczęścia.

Szczęście to jednak nie jest trwałe. Panas, którego potajemnie kocha Charytyna, odsuwa ją brutalnie, rozdrażniony zdradą dziewczyny Marusi, uprowadzonej przez żołdata, a także plot-

kami byłej klucznicy ich wspólnego gospodarza, młodej wdowy, kokietki i rozpustnicy Pałażki (Osypowiczowa), że Charytyna ma stosunek miłośny z gospodarzem. Charytyna doprowadzona do rozpaczki ulega namowom gospodarza, później jednak opamiętawszy się, porzuca nienawistne jej progi i znajduje śmierć w nurtach rzeki. Rolę Panasasa oddał dobrze p. Janowicz, chociaż sceny miłośne wypadają u niego zazwyczaj słabiej, niż sceny wesołe lub patetyczne. Również należy się uznanie p. Steczyńskiemu, który bardzo starannie odegrał rolę gospodarza. Szkoda tylko, że w grze jego najslabiej wypadła jedna z najgłębiej pomyślanych i najpiękniejszych scen tej roli, a mianowicie ta scena w akcie drugim, gdzie on wspomina swą młodość i pewną dziewczynę Motrę, którą on wówczas uwiódł, i zarazem usprawiedliwia się, że nie jego to była wina, iż Motra z małym dzieckiem hańbą okryta, poszła na służbę do żydów.

Scena ta, to ostatnia, iście tragiczna walka sumienia z zepsuciem i rozpustą, kończąca się zwycięstwem tej ostatniej. Z obrzydliwą lubieżnością i zarazem z chłodnym wyrachowaniem starego rozpustnika namawia on przy końcu tej sceny złamaną i zrozpaczoną Charytynę, by “pokochała jego na złość Panasowi”. Nie wiemy, dla czego publiczność w tem, jak i w innych równie tragicznych miejscach, zdolnych do głębi wstrząsnąć duszą słuchacza, śmiała się na głos. Czy przypisać to grze artystów, czy niskiemu poziomowi umysłowemu publiczności, czy też tej okoliczności, że publiczność przyszła słuchać operetki?

Kkk

Dziś (w czwartek) daną będzie w teatrze ruskim “Lena”, dramat w 6 odsłonach M. Jasieńczyka, z polskiego przełożony przez E. Oleśnickiego.

1889, №316, від 14.11.

На вчорашню (4-ту) виставу в руському театрі було анонсовано “Гаспароне”. Однак з невідомих нам причин в останній хвилині анонсовано драму Карпенка “Наймичка”. Здається, що лише завдяки цій обставині найкращий твір української драматургії зіграно перед майже порожніми лавками.*

Зміст драми “Наймичка” відомий читачам з минулорічної вистави. Драматична дія, як і в “Хто винен”, розвивається через вплив сторонніх сил, що з неблаганним фаталізмом деморалізують і нищать життя українського селянства. Ці сили постають в образах жидів, солдат і, зрештою, своїх власних здирників, селян, що збагатилися за рахунок лихварства і кривди співбратів.*

У першому акті автор малює нам життя жидівської родини в середовищі українського села. Сім'я заможна, з претензією на “цивілізацію”; голова родини ображається на селянина, що назвав його жидом: “Який я тобі жид, – вигукує він пихато, – я гебрей, я пан, я нічого не роблю, а ти завжди брудний від роботи!”, його син – то “панич Сруль*”; старший син тягне матір до хати, щоб там добряче вибила наймичку, “бо мамеле, із своєю гарячою кров'ю, встидається бити наймичку на вулиці”*. На жаль, серед акторів руського театру не знайшлося вправних виконавців жидівських ролей, і загалом вони були зіграні блідо і шаблононо.*

Головну роль бідної жидівської наймички Харитини грала п. Вісьньовська, і треба визнати, що зрозуміла її добре, справно вистудіювала і зіграла дуже добре. Тип тихий, покірний своїй долі, децю меланхолійний, цілком відповідає талантові п. Вісьньовської. Особливо велике враження зуміла вона справити завдяки контрастові гри в першому акті, де з'являється обтяжена важкою працею і нелюдським ставленням до неї жидів, де, скільки пам'ятає себе, нічого іншого, крім недолі, не бачить, і в майбутньому так само нічого, крім лиха, не може побачити – а в другому акті, вже викуплена з жидівських рук багатим сільським лихварем, оточена вигодою, вона вільно дихає і одночасно боїться того незвичного щастя.*

Це щастя, однак, триває не довго. Панас, якого потай кохає Харитина, брутально відкидає її, розгніваний зрадою дівчини Марусі, яку звабив солдат, а також плітками колишньої ключниці їхнього спільного господаря, молоді вдови, кокетки і розпусниці Палажки (Осиповичева), що нібито Харитина є коханкою господаря. Харитина, доведена до розпачу, кориться намовам господаря, пізніше, однак, опам'ятовується і покидає ненависні їй стіни, знаходячи смерть у нурті ріки. Роль Панаса добре зіграв п. Янович, хоча любовні сцени виходять у нього зазвичай слабше, ніж комічні або патетичні. Рівно ж визнання належить і п. Стечинському, який дуже старанно відіграв роль господаря. Шкода тільки, що в його грі найслабше вийшла одна з найглибших і найгарніше задуманих сцен в другому акті, де він згадує свою молодість і дівчину Мотрю, яку він тоді звів, і одночасно виправдовується, ніби не його то провина, що зганьблена Мотря з малою дитиною пішла на службу до жидів. Сцена ця – то остання, справді трагічна боротьба сумління із зіпсутістю й розпустою, що закінчується перемогою останньої. З брідкою похитливістю і одночасно з холодним розрахунком старого розпусника намовляє він наприкінці тої сцени зламаним і зневіреною Харитину, щоб “покохала його на злість Панасові”. Не знаємо, чому публіка в цьому, як і в інших так само трагічних місцях, що можуть до глибини потрясти душу слухача, голосно реготала. Чи приписати то грі акторів, чи низькому розумовому рівневі публіки, чи тій обставині, що публіка прийшла слухати оперетку?

Kkk

Сьогодні (в четвер) буде показано в руському театрі “Лену”, п’єсу в 6 відслонах М. Ясенчика*, яку з польської переклав Е. Олесницький*.

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1889, 14 листопада, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

* Карпенко, *Карпенко-Карий* (Іван Тобілевич, 1845–1907) – український драматург, актор, театральний діяч.

* минулорічної вистави – очевидно, що І.Франко апелює до вистави, оскільки рецензії на виставу за п’єсою “Наймичка” Карпенка-Карого у газеті “Kurjer Lwowski” за 1888 р. не було.

* Сруль – єврейське ім’я.

* Вісьньовська, *Вишневіська* – акторка театру товариства “Руська Бесіда”.

* Ясенчик, *Мар’ян* (Вацлав Карчевський, 1855–1911) – польський письменник, драматург, працівник редакції газети “Kurjer Lwowski”.

* Олесницький, *Євген* (1860–1917) – український громадський діяч, публіцист.

* “Який я тобі жид, – вигукне він пихато, – я гебрей, я пан, я нічого не роблю, а ти завсіди брудний від роботи!” – І. Франко подає текст, цитуючи репліку актора, а в друкованому варіанті п’єси “Наймичка” (дія друга, ява III) читаємо: “Янкель: Який я тобі жидку? Я єврей, я хазайський син, а ти што? Свиня! Наймит...” (Іван Карпенко-Карий. Драматичні твори. – Наук. думка, К., 1989., – с. 121.).

* старший син тягне матір до хати, щоб там добряче вибила наймичку, “бо мамеле, із своєю гарячою кров’ю, свитається бити наймичку на вулиці” – в друкованому варіанті п’єси “Наймичка”, дія перша, ява XI:

Янкель. (вигібає). Мамаша! Ідіть у хату! Там будете кричати скільки влезіть, а тут будуть люди сміятися... Пожалуйте, прошю вас! (Тягне Рухлю в хату.)

Рухля. За чево ти мене тянеш? (Рветься.) Пусти, гавару тебе!

Янкель. Мамаша, мамаша, прохолоньте! Прошу вас с убежденієм. (Силою тягне її в хату.) чістиво скандал с такою гарячово мамаша!

(Іван Карпенко-Карий. Драматичні твори. – Наук. думка, К., 1989., – с. 120.)

1889, №321, від 19.11.

O trzech przedstawieniach teatru ruskiego mamy tym razem zdać sprawę; do takiego opóźnienia zmusił nas nawał materiału. W czwartek dano “Lenę” p. Jasińczyka w przekładzie ruskim p. Oleśnickiego. Sala była pełna. Nie wiemy, czemu przypisać należy takie względy publiczności ruskiej dla dramatu polskiego, kiedy tymczasem najpiękniejsze utwory oryginalne dramaturgii ukraińsko-ruskiej grane bywają przed pustym prawie amfiteatrem. Wątpimy, by przyczyna leżała w szczególnym jakimś zamiłowaniu tej publiczności do tego, co polskie – gdzieindziej tego zamiłowania nie widać. Może wykształcona inteligencja (“arystokracja”) ruska więcej ma upodobania w tem, jeżeli na scenie występują i rozprawiają po rusku hrabiowie i książęta, a nie “brudni” chłopci? Lub może publiczność liczyła na lepszą grę artystów w sztuce “salonowej”? Co do tego ostatniego, to zdaje nam się, że się publiczność bardzo pomyliła. Grając role arystokratyczne, artyści ruscy trzymali się z umiarkowaniem, salonowo, ale też zupełnie szablonowo. Każdy z nich uważał za swój obowiązek być na scenie salonowym, ale żaden nie odtworzył typu; wątpimy nawet, czy ktokolwiek pomyślał o potrzebie takiego odtworzenia. Wyjątek stanowi chyba p. Kyrnicki w roli Matwijka, służącego Zbrodowskich. Nie mówimy “wyjątek” w tem znaczeniu, jakoby on odtworzył typ, nie, ale przynajmniej nie grał szablonowo. Że jednak komizm, włożony przezeń w tę rolę, był bardziej cyrkowym niż dramatycznym, to inna rzecz.

Nie podlega wątpliwości, że jak w polityce, każdy naród odpowiedzialny jest za swe instytucje, urzędnika i ten zakres wolności jaki posiada, tak samo i w utworach sztuki, a szczególnie w dramacie, poziom doskonałości zależy od estetycznego wykształcenia, rozwoju i pojęć publiczności. Dlatego też gdy na scenie zamiast prawdziwego komizmu, występuje farsa, zamiast ludzi realnych z silnymi głębokimi uczuciami, występują jakieś manekiny, to zależy to w każdym razie więcej od upodobań, stanu i wymagań publiczności, niż od artystów i trupy. Uwagę tę stosujemy do gry pani Biberowiczowej w roli Leny. Zamiast dumnej szlachcianki, pełnej szlachetnych popędów, energii i dbałej o swój honor, widzieliśmy na scenie ruskiej jakąś nerwową, płakliwą kobietę. Co prawda, Lena ma skłonność do poezji, pragnie miłości, ale są to zwykłe popędy natur młodych, zdrowych i bogato uposażonych; w życiu praktycznym ona nie jest wyłącznie tylko namiętną kochanką, ale żoną, chcącą kochać i być kochaną, której ideałem jest ognisko rodzinne. Tej roli we wszystkich jej komplikacjach pani Biberowiczowa wcale nie oddała.

Z innych ról najwięcej prawdziwych rysów czuć było w grze pp. Gembickiego i Biberowicza – pierwszy w roli Eustachego Zbrodowskiego, drugi Kłońskiego. P. Gembicki jednak w scenach patetycznych unosił się i krzyczał niezdolnie. P. Janowicz w roli Janusza Rogockiego był całkiem nie na swym miejscu. Od razu widać było, że artysta ten więcej nadaje się do roli wesołych, zwawych paróbczaków, niż salonowych amantów.

W piątek danym był “Gasparone” ze zwykłą precyzją, która jeszcze raz sprawdza to, cośmy powiedzieli dawniej, że operetki i rzeczy lekkie nie tylko polskiemu, ale i ruskiemu teatrowi najlepiej się udają. Na szczególne podniesienie zasługuje, jak zwykle, śpiew p. Kliszewskiej i panny Radkiewicz.

W niedzielę, jako siódme przedstawienie teatru ruskiego daną była komedia “Szelmenko dienszczyk” (całkiem nieodpowiednio przełożono “najmyt”, gdyż mowa tu o tzw. “prywatdynerze” oficerskim). Jest to utwór znakomitego pisarza ukraińskiego Kwitki-Osnowjaneńki, napisany przed przeszło pół wiekiem i osnuty na tle życia szlachty ruskiej w Słobodzkiej Ukrainie. Chociaż miejsce, gdzie się odbywa akcja, leży trzy razy bliżej ku Moskwie, niż ku Galicji, mimo to życie, mowa i sposób myślenia osób komedji mają daleko więcej ruskiego niż moskiewskiego charakteru i nawet dla publiczności galicyjskiej nie przestają nigdy być swojskimi. Co prawda, autor umiał też w swym utworze trafnie pochwytać typy życiowe i oddać ich właściwości, chociaż nie było to ani jego zwyczajem, ani też rzeczą jego talentu wchodzić w głębszą analizę tych typów i tego życia.

Deus ex machina в комедії і головною sprężyną akcji jest deńszczyk służący u kapitana, Szelmenko, typ żołдата zwinnego, niewyczerpanego w kłamstwach i podstępach, byle tylko dopiąć swego celu. W Szelmence widzimy rezultat wpływu “kultury” moskiewskiej na naturę Ukraińca: pałki z jednej a kułaki z drugiej strony uczyniły tę naturę elastyczną i ruchliwą w wysokim stopniu, zaostrzyły jej dowcip, lecz nie wytrawiły jeszcze szlachetniejszych w niej instynktów, niezbydłęciły jej, od tego ochronił Szelmenkę spory zapas czystego ukraińskiego sceptycyzmu i ironji w połączeniu z miękkim uczuciem.

Rolę Szelmenki, niegdyś popisową rolę ś[więtej] p[amięci] Stefuraka, grał p. Kiernicki. Grał on ją dobrze, lecz nie bez pewnej przesady, szczególnie w mimice i gestykulacji. Najlepiej odegrał p. Gembicki rolę Szpaka, stworzywszy w niej nawskróś prawdziwy typ szlachcica ukraińskiego, uczciwego lecz zaskorupiałego w ciasnym kole parafjańszczyzny. O ile w roli Zbrodowskiego w “Lenie” p. Gembicki nie był szczęśliwym w scenach patetycznych, o tyle doskonałym i wolnym od przesady był on w komicznej roli Szpaka.

Żonę Szpaka oddała bardzo dobrze pani Osypowiczowa; grze jej nic byśmy zarzucić nie mogli, jeżeliby ona nawet w scenach oburzenia wiecznie się nie uśmiechała. P. Kliszewski gra role komiczne zazwyczaj daleko lepiej niż dramatyczne i miłosne, a więc i obecnie oddał bardzo dobrze rolę Łopuńkowskiego, zblazowanego obywatelczuka narzeczonego córki Szpaka Prisenki. Zaznaczyć jeszcze należy grę pani Biberowiczowej w [roli] Eużeni. Panienki podobne do Eużeni należą do przeszłości, chociaż być może, że gdzieś w dalekich zakątkach spotkaćby jeszcze można spóźnione egzemplarze tego gatunku. Wzdychają one do księżycy, słowików, lubią wszelką romantyczność, a najwięcej pragną wyjść za mąż za byle kogo, żeby tylko uzyskać wolność, wołą jednak by je kto potajemnie wykradł do ślubu.

Przy tem najwięcej mamy ich dekoracja: “wychodzisz z domu, wtem nagle występuje on, on chwyta cię w objęcia, ty mdlejesz, on cię unosi” itd. Takie romantyczne opisy, lub też takie argumenty, pocieszanie rodziców wykradzonej i wracającej ze ślubu Prisenki, że „ona już więcej tego nie zrobi”, udały się pani Biberowiczowej bardzo dobrze.

Kkk

1889, №321, від 19.11.

Маємо цього разу говорити про три вистави в руському театрі: до такого запізнення змусила нас велика кількість матеріалу. В четвер дали “Лену” п. Ясеньчика в руському перекладі п. Олесницького. Зала була повна. Не знаємо, чим повинні завдячувати таку увагу руської публіки до польської драми, коли тим часом найкращі оригінальні твори руської драматургії грають при майже порожньому амфітеатрі. Сумніваємося, щоб причиною було якесь особливе замилування цієї публіки до того, що польське – деінде цього замилування не видно. Можливо, руська освічена інтелігенція (“аристократія”) отримує велике задоволення від того, що на сцені виступають і дискутують, говорячи по-українському, графи і князі, а не “брудні” хлопці? Чи, може, глядачі розраховували на кращу гру акторів у “салонній” п’єсі? Щодо останнього, то видається нам, що глядачі дуже помилилися. Виконуючи аристократичні ролі, руські актори поводитись помірковано, салонно, але також цілковито шаблонно. Кожен з них вважав за свій обов’язок бути на сцені салонним, але жоден не відтворив типу; сумніваємось навіть, чи хто-небудь подумав про потребу такого відтворення. Винятком є хіба п. Керницький* в ролі Матвія, слуги Бродовських. Кажемо “виняток” не в тому значенні, що він відтворив тип, але, принаймні, не грав шаблонно; що комізм, який він заклав у свою роль, був більше цирковим, ніж драматичним – то інша справа.*

Не підлягає сумніву, що так само, як у політиці кожний народ відповідає за свої установи, інституції і всю ту сферу свободи, якою володіє, так само і в мистецьких творах,

а особливо в драмі, рівень досконалості залежить від естетичного виховання, розвитку і розуміння публіки. Тому, коли на сцені, замість справжнього комізму, пропонують фарс, замість реальних людей з сильними і глибокими почуттями, виступають якісь манекени, це залежить в кожному разі більше від уподобань, смаку і вимог публіки, ніж від артистів і трупи. Зауваження ці стосовно гри пані Біберовичевої в ролі Лени. Замість гордої шляхтянки, сповненої благородних намірів, енергії, що дбає про честь, бачили ми на руській сцені якусь нервову, плаксиву жінку. Щоправда, Лена має нахил до поезії, прагне кохання, але це звичайні бажання молодих, здорових і щедро обдарованих натур; в практичному житті вона не лише палка коханка, але й жінка, яка хоче кохати і бути коханою, ідеалом для якої є родинне вогнище. Цієї ролі, із усіма її труднощами, п. Біберовичева загалом не зіграла.

В інших ролях найбільше правдивих рис було в грі п. Гембіцького* і Біберовича – перший в ролі Євстахія Збродовського, другий – Клонського. П. Гембіцький в патетичних сценах захопився і несамовито кричав. П. Янович в ролі Януша Рогоцького був зовсім не на своєму місці. Одразу було видно, що цей артист більш підходить до веселих ролей жвавих парубків, ніж салонних амантів.

У п'ятницю було дано “Гаспароне” із звичною виразністю, яка ще раз підтвердила те, що ми вже давно говорили раніш, що оперетки і легкі п'єси не тільки польському, але й руському театрові вдаються найкраще. На особливу похвалу заслуговує, як завжди, спів п. Клішевської* і панни Радкевич*.

У неділю сьомою виставою руського театру була комедія “Шельменко-денщик” (дуже невдало перекладено “наймит”, коли ж тут мова йде про т. зв. офіцерського ординарця). Це твір знаменитого українського письменника Квітки-Основ'яненка, написаний півстоліття тому і оснований на темі життя руської шляхти у Слобідській Україні. Хоча місце, де відбувається дія, розташоване в три рази ближче до Москви, ніж до Галичини, попри те, життя, мова і спосіб мислення комедійних персонажів мають далеко більше руського, ніж московського характеру і навіть для галицької публіки не перестають бути близькими. Щоправда, автор зумів у своєму творі підмітити життєві типи і підкреслити їх властивості, хоча це не було його звичаєм, а також рисою його таланту, вникати в глибину аналізу цих типів і того життя.

Deus ex machina* в комедії і головною пружиною дії є денщик, слуга капітана – Шельменко, тип пронозливого солдата, у якого запас брехні та підступності не вичерпується доти, доки не осягне своєї мети. В Шельменку бачимо вплив московської “культури” на натуру українця: палки з одного боку, а кулаки – з другого зробили цю натуру еластичною і рухливою найвищою мірою, загострили її дотепність, але ще не знищили шляхетних інстинктів, не зіпсували її, від цього оберігає Шельменка чималий запас справжнього українського скептицизму та іронії в поєднанні з ніжними почуттями.

Роль Шельменка, колись коронну роль с[вітлої] п[ам'яті] Стефурака, грав п. Керницький. Він грав її добре, але не без певного перегравання, особливо в міміці і жестикуляції. Найкраще зіграв п. Гембіцький роль Шпака, створивши наскрізь правдивий образ українського шляхтича, чесно, але зашкарублого в тісному колі провінціалізму. Оскільки в ролі Збродовського в “Лені” п. Гембіцькому не щастило у сценах патетичних, настільки досконалим і вільним від перебільшення був він у комічній ролі Шпака.

Жінку Шпака зіграла дуже добре пані Осиповичева; нічого не могли б закинути її грі, якби вона і в сценах обурення весь час не усміхалася. П. Клішевський у комічних ролях зазвичай далеко кращий, ніж у драматичних і любовних сценах, а отже і в цьому випадку зіграв дуже добре роль блазнів'ятого панка, нареченого дочки Шпака – Прісеньки. Відзначити треба ще гру пані Біберовичевої в ролі Евжені. Панночки, подібні до Евжені,

належать до минулого, хоча, можливо, що десь у далеких закутках ще можна зустріти запізнілі екземпляри цього виду. Вони зітхають до місяця, соловейків, люблять всіляку романтику, а найбільше прагнуть вийти заміж за будь-кого, щоб тільки здобути свободу, проте воліють щоб їх хто-небудь викрав перед шлюбом. При цьому найбільше вабить їх декорація: “виходиш з дому, він раптово виходить і хапає тебе в обійми, ти млієш, а він бере тебе на руки” і т.д. Такі романтичні описи або такі самі аргументи, втішання батьків викраденої Присеньки, яка повертається зі шлюбу, що “вона більше такого не зробить”, вдалися пані Біберовичевій дуже добре.

Kkk

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1889, 19 листопада, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

* Керницький, *Мар'ян* (1864–1945) – український і польський актор.

* Гембіцький, *Тит* (1842–1908) – український, польський актор, драматург.

* Клішевська, *Кароліна* (1864–1927) – польська та українська актриса.

* Радкевич, *Клавдія* (1869–1932) – українська драматична актриса і співачка (сопрано).

* руської шляхти – тут Франко має на увазі українську шляхту.

* Deus ex machina – (лат.) “бог з машини” – у грецьких і римських трагедіях бог, що несподівано з'являвся на сцені за допомогою захованої за лаштунками машини і розв'язував дію. Звідси – несподівана, але вчасна, доречна поява когось. (Словник іншомовних слів. – К., 2000. – с. 1000).

* Стефурак, *Степан* (1846–1888) – український актор.

1889, №324, від 22.11.

We środę 20 b[ieżącego] m[iesiąca] w teatrze ruskim grano “komedję” Abrahamowicza i Ruszkowskiego “Mąż z grzeczności” w tłumaczeniu ś[więtej] p[amięci] Hryniewieckiego. Komedja ta nie ma żadnej treści; absolutny w niej brak akcji, typów, idei i sensu. Cały komizm zbudowany na przesadach posuniętych do ostateczności i na niemożliwych sprzecznościach. O grze w takiej farsie nie ma co i mówić, bo gry artystycznej tu i być nie może, gdzie sam tekst wymaga tylko najpospolitszego pajacowania.

Mimo to publiczność ruska, by się nie dać zawstydzić polskiej, nigdy jeszcze nie była tak zadowolona z teatru ruskiego, chociaż równocześnie dodać należy, że nigdy jeszcze teatr ten nie był zmuszony grać przed tak pustą salą, jak tym razem. Oklaski rozlegały się prawie bezustannie, śmiech podczas gry był tak głośny, że częstokroć nie słychać było nawet głosu samych artystów. Mein Liebchen, was willst du noch mehr?

Kkk

1889, №324, від 22.11.

У середу 20 числа поточного місяця (тобто – листопада – У.Р.) в руському театрі грали “комедію” Абрагамовича* і Рушковського* “Чоловік з чемності” в перекладі с[вітлої] п[ам'яті] Гринецького*. Комедія ця не має жодного змісту; в ній абсолютно бракує дії, типів, ідей і сенсу. Весь комізм тримається на доведених до крайності неймовірних суперечностях. Про гру в такому фарсі нема що й згадувати, бо мистецької гри тут і бути не може, де сам текст вимагає тільки найвульгарнішого блазнювання.

Попри те руська публіка, щоб не бути засоромленою польською, ніколи ще не була такою задоволеною з руського театру, хоча при тому потрібно додати, що ніколи ще цей театр не був змушений грати перед таким порожнім залом, як цього разу. Оплески

звучали майже безперервно, сміх під час гри був таким гучним, що часто навіть не було чути голосу артистів. “*Mein Liebchen, was willst du noch mehr?*”*

Kkk

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1889, 22 листопада, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

- * Абрагамович, *Адольф* (1848–1899) – польський драматург, комедіограф.
- * Рушковський, *Ришард* (1856–1898) – польський актор, співак, драматург, комедіограф.
- * Гриневецький, *Іван* (1850–1889) – український актор і режисер.
- * “*Mein Liebchen, was willst du noch mehr?*” – [(нім.) Моя любя, чого ти ще хочеш?]

1890, №343, від 11.12.

Poniedziałkowe przedstawienie operetki Danyła Młaki “Pani młoda z Bosniji” należało do najudatniejszych przedstawień teatru ruskiego. Publiczności było pełno. I tekst operetki i muzyka jej nie ustępują w niczem zagranicznym utworom tego rodzaju. Artyści grali i śpiewali dobrze.

Przypominamy, że dziś (we czwartek) przedstawieni będą “Pogórzanie”, a w sobotę 13 b[iejącego] m[iesiąca] “Czarnomorcy” na dochód funduszu pomnika Wł. Barwińskiego.

1890, №343, від 11.12.

Понеділкова вистава оперетки Данила Млаки* “Пані молода з Боснії” належить до найвдалиших вистав руського театру. Публіки було повно. І текст оперетки, і музика її не поступаються нічим закордонним творам такого роду. Артисти грали і співали добре.

Нагадуємо, що сьогодні (в четвер) будуть представлені “Підгіряни”*, а в суботу, 13 числа поточного місяця, “Чорноморці”** в дохід фонду пам’ятника Вол[одимирові] Барвінському*.

Без підпису

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1890, 11 грудня, с.5, в рубриці “Teatr ruski”.

* Данило Млака (справжнє ім’я та прізвище *Сидір Воробкевич*, 1836–1903) – український письменник і композитор, писав музику до власних текстів.

* “Підгіряни” – оперета І. Гушалевича (1823-1903).

* “Чорноморці” – лібрето М. Старицького (1878), музика М. Лисенка – за п’єсою Я. Кухаренка “Чорноморський побит” (1836).

* Барвінський, *Володимир* – (1850-1883) – громадський діяч, письменник.

1890, №345, від 13.12.

“Rizdwiana Nicz”, opera wysoce utalentowanego kompozytora ukraińskiego Mikołaja Łysenki, z wielkiem powodzeniem wystawiona przed kilkoma laty w Odessie, przedstawioną będzie w poniedziałek przez teatr ruski p. Biberowicza. Będzie to ostatnie przedstawienie ruskiej trupy teatralnej we Lwowie i już ta okoliczność, jak również rozgłosne imię kompozytora, największego dziś znawcy ukraińskiej muzyki ludowej, powinny zachęcić jak najlichnieszą publiczność do odwiedzenia tego przedstawienia.

Przypominamy, że w niedzielę przedstawiony będzie w sali Kasyna miejskiego “Dowbusz”, dramat ludowy, napisany przez sympatycznego i zasłużonego artystę trupy ruskiej, p. Steczyńskiego.

1890, №345, від 13.12.

“Різдва́ну ніч”, оперу талановитого українського композитора Миколи Лисенка, яка з великим успіхом ішла кілька років тому в Одесі, покаже в понеділок руський театр п. Біберовича*. Це буде остання вистава руської театральної трупи у Львові, і вже ця обставина, як і голосне ім'я композитора, на сьогодні найбільшого знавця української народної музики, мають заохотити якнайширшу публіку відвідати цю виставу.*

Нагадуємо, що в неділю буде показано в залі міського казино “Довбуша” народну драму, яку написав симпатичний і заслужений артист руської трупи п. Стечинський.

[Без підпису]

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1890, 13 грудня, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

* руський театр п. Біберовича – Руський народний театр, тобто український театр товариства “Руська Бесіда”, керований у 1882 – 1889 рр. І. Біберовичем та І. Гриневецьким, а після смерті останнього у 1889 – 1892 рр. – самим І. Біберовичем.

* Лисенко, Микола (1842–912) – український композитор, піаніст, педагог.

1890, №348, від 16.12.

Wczorajsze przedstawienie opery Łysenki w sali “Frohsinn” było w całym znaczeniu tego słowa świetnem. Publiczności jawiło się tyle, że znaczna część nie mogąc znaleźć miejsca w sali, musiała odejść. W skutek tego dyrekcja ujrzała się zmuszoną powtórzyć ten utwór jeszcze raz. Powtórne przedstawienie odbędzie się dziś (we wtorek) w sali “Frohsinnu”. Spodziewamy się, że i tym razem sala będzie pełna, gdyż rzeczywiście i muzyka i gra artystów w zupełności na to zasługują. Szczegółowe sprawozdanie odkładamy do jutra.

1890, №348, від 16.12.

Вчорашня вистава опери Лисенка в залі “Фрозін” була знаменитою, в повному значенні цього слова. Глядачів прийшло стільки, що значна частина, не знайшовши собі місця, була змушена покинути зал. Внаслідок цього дирекція вважала за необхідне повторити виставу ще раз. Повторення вистави відбудеться сьогодні (у вівторок) в залі товариства “Фрозін”. Сподіваємося, що й цього разу зал буде повним, бо ж справді і музика, і гра артистів цілкомито на це заслуговують. Спеціальний звіт відкладаємо до завтра.

[Без підпису]

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1890, 16 грудня, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

1893, №296, від 25.10.

W sobotę d[nia] 21 b[ieżącego] m[iesiąca] wystawił teatr ruski dramat Karpenki-Karego “Beztałanna”. Jest to właściwie przeróbka znanej już u nas sztuki “Chto wynen”. Przedstawienie wypadło bardzo dobrze, ale publiczności było bardzo mało. Natomiast w niedzielę 22 b[ieżącego] m[iesiąca], kiedy dano po raz pierwszy komedję Myrnego “Krutý ta ne perekruczý”, publiczności było tak dużo, że mnóstwo osób z powodu braku miejsca musiało powrócić od kasy. Przedstawienie wypadło bardzo dobrze.

1893, №296, від 25.10.

У суботу 21 числа поточного місяця (тобто – жовтня – У.Р.) руський театр виставив драму Карпенка-Карого “Безталанна”. Це, властиво, переробка відомої у нас п’єси “Хто винен?” Вистава пройшла дуже добре, але публіки було дуже мало. Проте в неділю, 22 числа поточного місяця (тобто – жовтня – У.Р.), коли вперше показано комедію Мирного “Крути, та не перекручуй”, публіки було стільки, що багато хто через брак місця змушений був повернутися від каси. Вистава пройшла дуже добре.

[Без підпису]

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1893, 25 жовтня, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

* Мирний, Панас (1849–1920) – український письменник.

1893, №297, від 26.10.

We wtorek d[nia] 24 b[ieżącego] m[iesiąca] wystawiono komedję p. Janczuka “Wychowaniec”. Sztuka to nadzwyczaj sympatyczna, podyktowana ciepłą miłością dla ludu i oświaty. Z treścią jej pozajomiliśmy czytelników już dawniej, więc nie będziemy jej powtarzać. Co do gry artystów na przedstawieniu wtorkowem zaznaczymy, że nie pozostawiała ona nic do życzenia. Szególnie pięknie odegrali swe role pani Osipowiczowa i panna Fitzner, panowie Podwysoccy, Steczyński i Janowicz. Publiczności i tym razem było bardzo mało, skandalicznie mało.

I.Fr.

1893, № 297, від 26.10.

У вівторок 24 числа поточного місяця (тобто – жовтня – У.Р.) виставлено комедію п.Янчука* “Вихованець”. П’єса ця надзвичайно симпатична, продиктована теплою любов’ю до народу і освіти. Із її змістом ми вже знайомили читачів давніше, отож не будемо його повторювати. Щодо гри артистів на виставі у вівторок, відзначимо, що тут годі бажати кращого. Особливо гарно відіграли свої ролі пані Осиповичева і панна Фіцнер*, панове Підвисоцькі*, Стечинський і Янович. Глядачів і цього разу було мало, скандально мало.

I.Fr.

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1893, 26 жовтня, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

* Янчук Микола (1859–1921) – український та білоруський фольклорист, письменник.

* Фіцнер (Фіцнерівна-Морозова) Марія (1873–1920) – українська акторка, співачка.

* Підвисоцький, Кость (1851–1904) – український актор, режисер, драматург;

Підвисоцький, Спиридон – український актор, виступав у театрі “Руської Бесіди” з 1889 р.

1893, №332, від 30.11.

W poniedziałek zamiast zapowiedzianego melodramatu “Pidhirjane” wystawiono po raz drugi operetkę Hułaka Artemowskiego “Zaporozec za Dunajem”. Publiczności było bardzo mało. Główne role w tej sztuce: starego kozaka i jego młodej żony, i tym razem wykonali p. Koncewicz i panna Fitzner, i wykonali świetnie, za co też publiczność darzyła ich hojnie oklaskami i wywoływaniem po każdym akcie. Na cześć artystów i artystek teatru ruskiego odbył się kosztem “Ruskiej Besidy” w ubiegłą niedzielę wieczorem komers w lokalu restauracyjnym “Narodnej Torhowli”, zakończony tańcami w sali “Ruskiej Besidy”. Na komers przybył cały personel teatru,

prezes “Ruskiej Besidy” dr. Sawczak, członkowie wydziału tegoż towarzystwa, znaczna część członków komisji artystycznej i inni Rusini. Pierwszy toast wniósł dr. Sawczak na cześć artystek i artysów, którzy mimo przesilenia, jakie przeżył teatr, trzymają sztukę ruską na odpowiedniej wysokości i wszelkich sił dokładają by podźwignąć scenę ruską. Dalej pito zdrowie dyrektora teatru p. Gułaja, pierwszorzędných autorów dramatycznych ukraińskich Kropiwnickiego, Karpenki-Karego i galicyjskiego dra Iw. Franki, zdrowie pań, które przybyły na komers, panów dra Sawczaka i Wachnianina itd. Zabawa przeciągnęła się do późnej nocy.

1893, №332, від 30.11.

У понеділок, замість анонсованої мелодрами “Підгір’яни” виставлено вдруге оперетку Гулака-Артемівського “Запорожець за Дунаєм”. Глядачів було дуже мало. Головну роль у цій п’єсі: старого козака і його молоді жінки і цього разу виконували п. Концевич* і панна Фіцнер, і виконали чудово, за що глядачі нагородили їх щедро оплесками та викликами після кожної дії. На честь артистів і артисток руського театру відбулася, коштом “Руської Бесіди”, минулої неділі ввечері дружня вечірка у приміщенні ресторану “Народна Торгівля”, що закінчилася танцями в залі “Руської Бесіди”. На вечірку з’явився весь персонал театру, голова “Руської Бесіди” – д-р. Савчак*, члени комітету цього ж товариства, більша частина членів артистичної комісії* та інші русини. Перший тост виголосив д-р. Савчак на честь артистів і артисток, які попри кризу, яку пережив театр, підтримують руське мистецтво на відповідному рівні і докладають усіх сил, щоб підтримати руську сцену. Далше пили за здоров’я директора театру п. Гуляя*, першорядних драматичних авторів: українських – Кропивницького, Карпенка-Карого і галицького – д-ра Ів. Франка, здоров’я пань, що прибули на комерс, панів д-ра Савчака і Вахнянина* і т.д. Забава затягнулася за північ.*

[Без підпису]

Уперше надруковано польською мовою у газ. “Kurjer Lwowski”, 1893, 30 листопада, с.5, у рубриці “Teatr ruski”.

* Гулак-Артемівський (Артемівський Семен; 1813–1873) – український композитор, співак і актор.

* Концевич, Олександр (1824–1894) – український і польський співак (баритон) і актор.

* Савчак, Дам’ян (1847–1912) – український громадський діяч, член Крайового Виділу, депутат Галицького сейму, голова товариства “Руська Бесіда” (1893–1895).

* Гуляй, Іван – український театральний діяч, управитель театру товариства “Руська Бесіда” у Львові з квітня 1893 і до кінця року.

* Вахнянин, Анатоль (Наталь; 1841–1908) – український композитор, письменник, педагог, громадський і політичний діяч.

* “Артистична комісія” – співзаснована Крайовим Виділом з часу призначення фінансової підтримки народного театру (з 1869 р.).

Стаття надійшла до редколегії 11.10.2005

Прийнята до друку 06.03.2006